

**ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ
ПРОБЛЕМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА**

Розбудова України як демократичної, правової, соціальної держави прямо залежить від орієнтації зовнішньої та внутрішньої національної політики на світові та європейські цінності. Європейський вибір України є природним наслідком здобуття країною державної незалежності та нестримного розвитку демократичних процесів в житті українського суспільства, а також свідомого прагнення наших громадян бачити свою державу невід'ємною складовою розвинутої Європи. У результаті розширення Європейського Союзу (далі – ЄС) Україна опинилась в сусідах цієї впливової організації, що, безумовно, створило плацдарм для посилення та поглиблення інтеграційних процесів в євроатлантичний простір [1, с. 9].

Зауважимо, що позиція України щодо вступу до ЄС на законодавчому рівні вперше була сформульована в Основних напрямках зовнішньої політики України, схвалених Постановою Верховної Ради України 2 липня 1993 року [2]. У той же час у Копенгагені в 1993 р. Рада Європи дала історичну обіцянку, що країни Центральної та Східної Європи, які того бажають, стануть членами ЄС. Вступ буде можливим, як тільки асоційована країна буде в змозі виконати зобов'язання, пов'язані з членством, тобто буде відповідати певним економічним і політичним умовам [3]. Копенгагенськими критеріями є: демократія і верховенство права; права людини і захист національних меншин; економічна політика; здатність виконувати зобов'язання, що випливають із членства ЄС. Заява Ради Європи, що була зроблена на вищому політичному рівні, була серйозною обіцянкою, і у ЄС її дотримуються. У своєму Звіті [4] Європейська Комісія наголошує, що розширення Європейського Союзу на основі постанов Ради Європи в Люксембурзі (1997 р.) та Гельсінкі (1999 р.) має політичний, історичний і моральний виміри, що мають безпрецедентний розмах. Це більше, ніж просто розширення. Мова вже йде про об'єднання всього європейського континенту. Європа на шляху від роздробленості до єдності, від схильності до конфліктів – до стабільності; від економічної нерівності – до кращих життєвих стандартів у різних частинах Європи [4].

Слід звернути увагу на розробку та схвалення Європейською Радою 11 грудня 1999 року в м. Гельсінкі Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України [5]. Ця подія відбулася після набуття чинності 1 березня 1998 р. Угоди про партнерство та спів-

робітництво між Європейськими Співтовариствами, їх країнами-членами та Україною [6].

У Спільній стратегії зазначається, що стратегічне партнерство між ЄС та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є невід'ємним фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі. Завдяки своєму географічному положенню та розмірам, ресурсам свого населення та розташуванню на вісях Північ-Південь та Схід-Захід, Україна посідає унікальне місце в Європі та є визначальною «дієвою особою» у регіоні. Вказується на те, що сьогодні Україна має чудові стосунки з усіма своїми сусідами та зробила важливі кроки в державотворенні та в напрямі консолідації своєї демократії. ЄС вітає активну участь України в стабілізації свого регіону та її співпрацю в підтриманні миру та безпеки в Європі та у світі, а саме в рамках Організації з безпеки та співробітництва в Європі та Організації Об'єднаних Націй.

Зазначається, що Україна першою з нових незалежних держав підписала Угоду про партнерство та співробітництво, відзначивши таким чином прагнення ЄС та України до зміцнення співробітництва. ЄС підтримує Україну шляхом макрофінансової допомоги, через програму Тасіс, а також двосторонньої програми для здійснення перетворень та реформ.

ЄС має наступні стратегічні цілі стосовно України:

- робити внесок у створення стабільної, відкритої, плюралістичної демократії в Україні, що базується на верховенстві права, та підтримувати стабільно функціонуючу ринкову економіку на користь усьому народові України;

- співпрацювати з Україною в підтриманні стабільності та безпеки в Європі та усьому світі та в пошуку ефективних шляхів вирішення спільних проблем, які постають перед континентом;

- розширювати економічне, політичне та культурне співробітництво з Україною, а також співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ.

ЄС визнає європейські прагнення України та вітає проєвропейський вибір України. ЄС залишається рішуче відданим співпраці з Україною на національному, регіональному та місцевому рівнях задля підтримки успішних політичних та економічних перетворень в Україні, які полегшать подальше зближення України з ЄС. ЄС та його держави-члени пропонують поділитися з Україною своїм різноманітним досвідом будівництва сучасних політичних, економічних, соціальних та адміністративних структур, повною мірою визнаючи, що основний тягар відповідальності за майбутнє України лежить на ній самій. Вони розвиватимуть узгодженість, послідовність та взаємодоповнюваність усіх аспектів своєї політики щодо України.

Слід зазначити, що забезпечення зайнятості населення, працевлаштування, боротьба з безробіттям є сьогодні важливим напрямком соціально-економічної політики країн ЄС та всього світу.

Як відомо, кінець ХХ – початок ХХІ століття стали для Європи періодом важливих змін в економіці як окремих країн, так і ЄС в цілому. Сучасна світова економіка характеризується серйозними структурними змінами, обумовленими процесами глобалізації економічного і політичного життя. Реалізація масштабних планів поглиблення інтеграційної взаємодії і виходу на рівень єдиного валютного союзу а також плани щодо нового розширення ЄС дуже загострили і без того актуальні проблеми безробіття, що набувають все більшої актуальності в умовах формування основних конкурентних переваг на основі створення високотехнологічних виробництв і систем.

У цілому ситуація з безробіттям сьогодні у ЄС не настільки складна, як, наприклад, у середині 90-х років ХХ ст. За зазначений період зайнятість у країнах ЄС збільшилася на 10 млн чоловік. При цьому тільки за 2000 р. було створено 3 млн нових робочих місць. Рівень безробіття в середньому не перевищує 8%, що є мінімальним показником за період з 1991 р. [7, с. 12].

ЄС у цілому і його держави-учасники можуть пишатися серйозними досягненнями, що відбивають їхнє прагнення до рішення трьох ключових завдань у сфері зайнятості, а саме:

- економічним зростанням;
- структурними змінами на ринку праці і його модернізацією;
- соціальними перетвореннями.

Однак сьогодні найбільш важливою задачею, як і раніше, залишається підтримка стабільності економічного зростання. За останні 30 років середні темпи зросту європейської економіки складала приблизно 2% у рік. Це дозволило практично подвоїти показники рівня життя населення. У той же час, для підтримки зайнятості і доходів, і економіка (на перспективу) повинні розвиватися не меншими темпами. Європейські країни істотно залежать одна від одної, що повинно бути використане на благо всіх учасників угруповання. Тому необхідне узгодження не тільки загальноекономічної, але й соціальної політики, і, насамперед, політики у сфері регулювання зайнятості. Особливої актуальності ці завдання набувають в умовах введення єдиної європейської валюти з січня 2002 р. і завершення формування єдиного ринку [8, с.4].

Незважаючи на успіхи в сфері зайнятості та боротьби з безробіттям, в Європі рівень безробіття залишається ще доволі високим. Особливо це стосується молоді.

Слід звернути увагу на те, що в європейських країнах профспілки та роботодавці бачать децю різні шляхи розв'язання проблем зайнятості. Так, позиція профспілок в цій сфері полягає у встано-

вленні скорочення робочого часу без урізання зарплати. Багато економістів, зокрема члени «Робочої групи», створеної французьким урядом для оцінки перспектив зайнятості в країні до 2015 р., визнають доцільним розробити орієнтири для колективних переговорів з питань зайнятості, виходячи з перспективи скорочення робочого часу за 20-річний період з 1650-ти до 1500-та на рік, причому 10% вивільненого часу рекомендується використати на підготовку і перепідготовку працівників. Роботодавці бачать вирішення проблем зайнятості у введенні режимів гнучкого робочого часу. Внаслідок цього в колективних угодах з'являються положення про використання гнучкого трудового року, що дозволяє змінювати тривалість робочого часу в зв'язку з коливаннями попиту, а також такі форми, як робота в суботу і неділю, «стислий» робочий тиждень тощо. У той же час, багато договорів містять положення про скорочення робочого часу при підвищенні гнучкості його використання. Ця практика набула найбільшого поширення у ФРН. Тут ще в 1987 р. у металообробній та поліграфічній промисловості було підписано угоди про скорочення робочого тижня до 37 часів у середньому за півріччя [9, с. 71].

Доволі повчальним є досвід Іспанії у боротьбі з безробіттям. Так, постфранкістський період Іспанії запам'ятовується швидким зростанням рівня безробіття, що становив 25% на початку 90-х років. Це був найвищий показник серед країн – членів ЄС. Таке становище було обумовлене модернізацією та структурною перебудовою промисловості, орієнтацією її на раціоналізацію виробництва і його переведення на працезберігаючі технології. Не останню роль в цьому відіграв новий Трудовий кодекс Іспанії, прийнятий у 1980 р., який скасовував франкістську заборону на звільнення робочої сили.

Такий стан справ у сфері зайнятості змусив іспанський уряд негайно почати пошуки шляхів вирішення проблем безробіття. Було активізовано діяльність створеного в 1978 р. Національного інституту зайнятості на шляху створення системи професійно-технічної підготовки і перепідготовки кадрів, регіональних служб соціального захисту безробітних, моніторингу вакансій і забезпечення зайнятості. До кінця 90-х років інститут мав уже близько 700-та своїх представництв у всіх 52-х провінціях Іспанії з досить значним за європейськими мірками штатом співробітників: один співробітник на кожні 800 зайнятих. Поряд з активними заходами по боротьбі з безробіттям в Іспанії почали застосовуватися і так звані пасивні заходи (введення системи тимчасового наймання, контрактів з неповним робочим днем), не потребуючі залучення додаткових фінансових ресурсів. Так, наприкінці минулого сторіччя в Іспанії на тимчасовій контрактній основі працювало вже понад 63% найманих робітників (проти 40% на початку 80-х років), а зайнятих неповний робочий день – близько 30%.

Результатом такої політики стало зниження вдвічі числа безробітних – до 2 млн чоловік у 2002 році, що склало не набагато більше 12% від загальної кількості економічно активного населення країни. Всього ж за 1996–2001 рр. новими робочими місцями були забезпечені 40% довгостроково безробітних, 20% осіб похилого віку і майже 60% молоді [10, с. 84]. У цілому, говорячи про позитивну динаміку соціально-економічного розвитку Іспанії за останню чверть століття, не слід скидати з рахунків і досить значний вплив на цей процес наднаціональних органів ЄС, членом якого Іспанія є з 1985 р. Вже при вступі до ЄС вона зуміла домогтися для себе асиметричного режиму членства і найбільшим одержувачем засобів європейських структурних фондів.

Цікавим, на наш погляд, є досвід Данії у сфері соціальної реабілітації безробітних, а саме існування школи соціальної реабілітації безробітних Кофода. Слід зазначити, що цю школу було створено в період економічної депресії в Данії в 1928 р. молодим священиком Кофодом. Спочатку це був притулок для безробітних, який Кофод розмістив у невеликому підвалі в церкві, де кожен безробітний міг одержати мінімальну соціальну допомогу, скромний безкоштовний обід, помитися, привести в належний порядок свої речі, відпочити. Наступним кроком Кофода стало створення невеликих майстерень, де безробітні мали змогу заробити собі на харчування власною працею. Пізніше тут почали навчати окремих робітничих професій, пропонувати деякі освітні програми.

Одним із практичних заходів у системі навчання є внутрішня грошова одиниця, відома як долар Кофода. Учні заробляють долари Кофода в майстернях. Монети можна витратити в школі на купівлю їжі, кави, фруктів тощо. Промислові товари (одяг і взуття) й послуги (прасувальника, перукаря) у школі платні. Ця структура відтворює суспільні стосунки: ти повинен працювати, щоб отримати щось. Школа Кофода є неурядовою організацією та існує за рахунок коштів, які надходять від власної господарської діяльності, від приватних осіб у якості пожертвування, а також від центрального данського уряду і місцевого уряду Копенгагена [11, с. 7].

Отже, слід зазначити, що впродовж свого існування практично всі європейські країни зіштовхувалися з проблемою високого рівня безробіття. Але знайшли можливості зменшити це негативне явище без якого, в свою чергу, не обходиться ринкова модель економіки. Ми вважаємо, що Україна повинна вивчати передовий досвід промислово розвинутих країн світу та Європи з метою застосування певних позитивних заходів, які добре зарекомендували себе в боротьбі з безробіттям, на «національному ґрунті». Такими заходами, на наш погляд, є створення нових робочих місць, застосування гнучких форм зайнятості, скороченого та неповного робочого часу, сприяння створенню неурядових організацій для соціальної реабілі-

тації безробітних, введення податкових пільг для роботодавців, які використовують працю жінок, молоді, інвалідів тощо.

Список літератури: 1. Венедіктов В.С. Трудове законодавство України в контексті євроатлантичної орієнтації // Трудове право України в контексті європейської інтеграції. Х., 2006. 2. Про основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-ХП. 3. Рекомендація Європейської комісії щодо критеріїв вступу до Європейського Союзу, 1993 р., м. Копенгаген > http://europa.eu.int/comm/external_relations/ukraine/csp/index_csp_old.htm 4. Про успіхи країн-кандидатів на вступ у ЄС на шляху їх інтеграції: Звіт Європейської комісії від 8 листопада 2000 р. > http://europa.eu.int/comm/external_relations/ukraine/csp/index_csp_old.htm 5. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України: Рішення Європейської Ради від 11 грудня 1999 року (м. Гельсінкі) // Політика і час. 2000. № 3-4. 6. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. // Делегація Європейської Комісії в Україні. К., 1994. 7. Employment and Social Policies. A Framework for Investing in Quality. Brussels, 2001. 8. Исаченко Т.М. Основные принципы формирования европейской стратегии занятости // Труд за рубежом. 2001. №4. 9. Біляцький С., Хахлюк А., Мірошніченко Т. Європейський ринок праці уроки для України // Політика і час. 2004. № 1. 10. Понеделко Г. Испания: социальное измерение демократических преобразований // Мировая экономика и международные отношения. 2004. №1. 11. Демченко І. Якщо людина втратила роботу (Практика соціальної реабілітації безробітних у Данії) // Праця і зарплата. 2000. №13.

Надійшла до редколегії 05.01.07

К. Ю. Мельник

ОСОБИ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

За підрахунками Організації Об'єднаних Націй, Україна є однією з тих країн світу, в яких найстаріше населення [1]. До того ж у країні із року в рік росте кількість осіб похилого віку. А, отже, росте і тиск на пенсійну систему, яка побудована на солідарній основі. За статистикою, пенсіонерів в Україні сьогодні 22% від загальної кількості населення, причому за останні 14 років кількість пенсіонерів в Україні збільшилася на 20,8%. Приблизно два мільйони теперішніх пенсіонерів вийшли на пенсію на 5–20 років раніше загального пенсійного віку [2]. Ситуацію погіршує і те, що, починаючи з 1991 р., у жодному з років кількість померлих не перевищувала кількості народжених. Така ж ситуація складалася і в першому півріччі 2006 р. (органи реєстрації актів цивільного стану громадян зареєстрували 398311 смертей та 218916 народжень) [3].

Слід зазначити, що довготривале збереження народжуваності на рівні, що не забезпечує навіть простого відтворення поколінь, призводить до невпинного скорочення питомої ваги дітей, яка нині становить 20,9% у складі населення, і відповідного зростання частки осіб похилого віку. Фахівці вказують, що надалі в Україні відбуватиметься поступове скорочення чисельності працездатного населення, оскільки покоління, народжені у 90-ті роки минулого сторіччя чисельно поступаються поколінням 50-х